

Ο Φόλος ήταν ο δεύτερος, μετά τον Χείρωνα, από τους κενταύρους, που καμιά σχέση δεν είχε με τους βίαιους όμοιούς του. Ήταν όμως γιος της νύμφης Μελίας και του σοφού Σιληνού, που, σε αντιδιαστολή με τους μπερμπάντηδες ομοίους του Σιληνού, ήταν μετρημένος, αγαθός και δάσκαλος του θεού Διονύσου. Είτε για τον λόγο αυτό είτε επειδή είχε γνωματεύσει υπέρ του νεαρού θεού, όταν ο Διόνυσος και ο Ήφαιστος έριζαν για την κατοχή της Νάξου, ο Φόλος είχε πάρει δώρο από τον θεό του αμπελιού ένα πιθάρι κρασί. Το είχε σφραγισμένο στη σπηλιά του, στο βουνό που, από το όνομά του, λεγόταν Φολόη (ανάμεσα στην Αρκαδία και την Ήλιδα). Ο Διόνυσος του είχε πει να μην το ανοίξει, πριν να φθάσει στα μέρη του ο ήρωας Ηρακλής.

Αναζητώντας τον Ερυμάνθιο κάπρο, ο Ηρακλής πέρασε από την Φολόη και συναντήθηκε με τον Φόλο που τον υποδέχτηκε εγκάρδια και του έκανε το τραπέζι. Οι μυθογράφοι σημειώνουν με έμφαση ότι ο Φόλος πρόσφερε στον φιλοξενούμενό του ψημένα κρέατα αλλά εκείνος έτρωγε τα ωμά. Κάποια στιγμή, ο Ηρακλής ζήτησε κρασί. Ο Φόλος θυμήθηκε το πιθάρι που του είχε χαρίσει ο Διόνυσος. Όμως, καταπώς λέει ο Απολλόδωρος (II 84), το πιθάρι με το κρασί ανήκε πια σε όλους τους κενταύρους της περιοχής. Ο Φόλος φοβήθηκε ότι, αν οι λοιποί κένταυροι έπαιρναν είδηση ότι οι δυο τους έπιναν το κοινό κρασί, θα γινόταν χαλασμός. Ο Ηρακλής τον έπεισε να μη φοβάται τίποτα, το πιθάρι ξεσφραγίστηκε κι οι δυο τους άρχισαν να πίνουν του καλού καιρού. Το κρασί όμως που ο Διόνυσος είχε χαρίσει στον Φόλο, ήταν ξεχωριστό. Το άρωμά του απλώθηκε παντού. Το μύρισαν οι άλλοι κένταυροι κι έσπευσαν στη σπηλιά με άγριες διαθέσεις, οπλισμένοι με έλατα και βράχους.

Πρώτοι χιμήξαν στη σπηλιά οι κένταυροι Άγριος και Αγχίος, αναγκάζοντας τον Φόλο να πάει να κρυφτεί. Ο Ηρακλής τους απέκρουσε πετώντας εναντίον τους αναμμένους δαυλούς. Βγήκε να αντιμετωπίσει και τους άλλους. Έρχονταν κατά κύματα, έχοντας σύμμαχο τη μητέρα τους, Νεφέλη, που με βροχή προσπαθούσε να δυσκολέψει τον ήρωα. Μάταια. Ο ημίθεος τους έτρεψε σε άτακτη φυγή, τοξεύοντάς τους με τα φαρμακερά του βέλη. Τους κυνήγησε ως το ακρωτήριο Μαλέας όπου ζούσε ο κένταυρος Χείρωνας, διωγμένος κι αυτός από το Πήλιο.

Ο Ηρακλής συνέχισε να σκοτώνει τους κενταύρους με τα φαρμακερά βέλη του. Ένα από αυτά βρήκε τον κένταυρο Έλατο, τον τρύπησε στο μπράτσο, βγήκε από την άλλη και πήγε και καρφώθηκε στο γόνατο του Χείρωνα. Αμέσως, ο Ηρακλής παράτησε την μάχη κι έτρεξε να βγάλει το βέλος από το πόδι του αγαθού Χείρωνα. Ήταν αργά. Το δηλητήριο είχε κάνει την δουλειά του και κανένα από τα φάρμακα που ο Χείρωνας έδινε στον Ηρακλή να βάλει στην πληγή δεν μπορούσε να την θεραπεύσει. Ο Χείρωνας όμως ήταν αθάνατος. Δεν

γινόταν να πεθάνει. Η αγιάτρευτη πληγή απλά τον ταλαιπωρούσε. Ήρθε ώρα που ο Χείρωνας ζητούσε να πεθάνει. Προσφέρθηκε να αντικαταστήσει τον Προμηθέα στον Άδη και ο Δίας του έκανε το χατίρι. Ο κένταυρος πέθανε, ο γιος του Ιαπετού λυτρώθηκε.

Οι υπόλοιποι κένταυροι σκόρπισαν. Οι πολλοί στην περιοχή της Ελευσίνας, όπου ο θεός Ποσειδώνας τους σκέπασε με ένα βουνό. Μερικοί κρύφτηκαν στον Μαλέα. Ο Νέσσος έφυγε στον ποταμό Εύηνο. Ο Ευρυτίωνας στις πλαγιές της Φολόης. Ο Όμαδος στην Αρκαδία. Και οι τρεις έμελλε να σκοτωθούν από τον Ηρακλή. Ο Όμαδος ρίχτηκε στην Αλκυόνη, μια αδελφή του Ευρυσθέα, και θέλησε να την βιάσει. Τον πρόλαβε ο ημίθεος.

Νικητής στην πελοποννησιακή αυτή Κενταυρομαχία, ο Ηρακλής επέστρεψε στη σπηλιά του φίλου του, στη Φολόη. Τον βρήκε νεκρό. Θέλοντας να θάψει τους εκεί νεκρούς κενταύρους, είχε βγάλει από έναν τους το φαρμακερό βέλος του Ηρακλή και το περιεργαζόταν απορώντας πώς ένα τόσο δα μικρό βέλος μπορούσε να σκοτώσει κένταυρο. Το δηλητηριασμένο βέλος έπεσε από τα χέρια του και καρφώθηκε στο πόδι του. Το χτύπημα στάθηκε μοιραίο.

Ο Ηρακλής τον έθαψε. Τότε είναι, όπως ειπώθηκε, που το βουνό απέκτησε το όνομα Φολόη.

(τελευταία επεξεργασία, 8 Αυγούστου 2021)